

LECTORAAT JEUGD - KENNISCENTRUM GEZONDHEID & WELZIJN

Samen de schouders eronder

Visie • Rapportage • Handreiking • Toolkit

Windesheim zet kennis in werking

Windesheim

SAMEN

DE SCHOULDERS

ERONDER

Visie op netwerkgericht
werken in de pleegzorg

Samen de schouders eronder

Het project 'Samen de schouders eronder' onderzoekt hoe de inzet van sociale netwerken bij pleegzorgplaatsingen bevorderd kan worden. Sinds de start van het project in 2014 zijn verschillende direct betrokkenen bij de pleegzorgplaatsingen geïnterviewd: de pleeg(groot)ouders, de ouders, de professionals en de (ex-)pleegkinderen. Ook zijn er vier expertbijeenkomsten gehouden, met vertegenwoordigers van verschillende landelijke en regionale organisaties. Er is een rapportage geschreven over welke Sociale Netwerk Strategieën er in de pleegzorg gebruikt worden. Ook is er een handreiking geschreven met daarin de belangrijkste inzichten om het inzetten van sociale netwerken in de dagelijkse praktijk te bevorderen. Om alle informatie, inzichten, handvatten en tools goed te kunnen begrijpen en in te kunnen zetten, is het bovenal noodzakelijk dat er een heldere visie bestaat op het benutten en inzetten van sociale netwerken in de pleegzorg.

In dit document wordt de visie op het benutten en inzetten van sociale netwerken in de pleegzorg beschreven aan de hand van een aantal uitgangspunten. Bij het formuleren van de visie zijn we uitgegaan van de beschreven visie op de pleegzorg door het Nederlands Jeugd Instituut (NJI)¹, aangevuld met uitkomsten van bovengenoemde expertbijeenkomsten en de 75 interviews met de direct betrokkenen. Het verschil met de beschreven visie van het NJI is dat hier meer nadruk is gelegd op het werken met en het benutten van de krachten uit de sociale netwerken van kind², ouders en pleegouders.

Het kind centraal in een gezamenlijke wereld

Wanneer het kind in een pleeggezin gaat wonen, breidt zijn of haar wereld fors uit. Er komen veel mensen bij en de oorspronkelijke wereld blijft ook (Breg, de Baat, de Lange, Albrecht & Daamen, 2016). Het kind blijft zoveel mogelijk verbonden met zijn/haar eigen sociale omgeving en mag zich verbinden met het pleeggezin en zijn sociale omgeving. Op die manier kan er van de nieuwe wereld van het kind zoveel mogelijk een gezamenlijke wereld gemaakt worden (Breg et al, 2016). Het kind heeft dan minder het gevoel te moeten kiezen, of het gevoel in twee (verschillende) werelden op te groeien.

1 Breg, A.C., Baat, M.M.J. de, Lange, M. de, Albrecht, G. & Daamen, W. (2016). Pleegzorg begeleiden is een vak! Een methodiekhandleiding voor professionals werkzaam binnen de pleegzorg. Duivendrecht: PI Research & Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

2 Kind/pleegkind, in de leeftijdscategorie 0-18 jaar. Waar 'kind' staat kan ook 'jeugdige' of 'jongere' worden gelezen.

In de pleegzorg spelen verschillende partijen, perspectieven en belangen een rol. Zoals die van het pleegkind, de pleegouders, de ouders, de professionals en andere betrokkenen (bijv. grootouders, vrienden en vriendinnen) rondom het kind. Ondanks het feit dat elk perspectief respect en aandacht verdient staat het perspectief en het belang van het kind centraal. Dit betekent dat beslissingen in het belang van het kind genomen worden, dat er goed geluisterd wordt naar het kind en dat belangrijke zaken besproken worden met het kind. Ook betekent dit dat bij het in kaart brengen, betrekken en benutten van het sociale netwerk altijd gekeken wordt wie de belangrijke personen zijn voor het kind en op welke wijze ze een rol kunnen blijven spelen in het leven van het kind.

Sociale netwerken zijn verrijkend en ondersteunend

Voor het creëren van de gezamenlijke wereld is het belangrijk, noodzakelijk zelfs, dat de belangrijke betrokkenen uit de verschillende sociale netwerken contact met elkaar hebben, elkaar betrekken, elkaar informeren, er naar streven om tot samenwerking te komen. Het betrekken van sociale netwerken van kind, ouders en pleegouders bij een pleegzorgplaatsing is verrijkend en ondersteunend aan de plaatsing en in het leven van het kind. Uitgangspunt is dat er zoveel mogelijk wordt gestreefd naar het samen nemen van beslissingen en het samen oplossen van problemen.

Samen met het kind en belangrijke personen voor het kind, voor de ouders, voor de pleegouders en daarnaast de betrokken professionals.

Sociale netwerken zijn ondersteunend aan de continuïteit van de relatie tussen mensen en helpen het kind bij het behouden van bestaande relaties en het opbouwen van nieuwe relaties.

Pleegouders en ouders

Uitgangspunt is een zo goed mogelijk contact tussen pleegouders en ouders. Als pleegouders en ouders goed contact hebben met elkaar, dan is dit gunstig voor de stabiliteit van de plaatsing, duidelijkheid over het perspectief en de ontwikkeling van het kind (Breg et al, 2016). Pleegouders en hun sociale netwerk zijn samenwerkingspartners van de ouders, gericht op het versterken van de ontwikkeling van het kind. Gedurende de pleegzorgplaatsing is er sprake van blijvende betrokkenheid van ouders en hun sociale netwerk. Daar waar mogelijk is pleegzorg gericht op terugkeer van het kind naar de ouders. Waar dat niet mogelijk is worden ouders en het sociale netwerk van ouders en kind blijvend betrokken bij de opvoeding van het kind.

Ouders moeten in staat gesteld worden om zo goed als mogelijk hun rol als ouder te vervullen, ook al woont het kind niet bij hen. Ook hier geldt dat het kind en diens belangen voorop staat.

Ouders kunnen en mogen het lastig vinden om een nieuwe invulling te geven aan de rol als ouder.

In de huidige pleegzorgpraktijk wordt dit vaak aangeduid als de 'ouder op afstand'. Vanuit deze door ons voorgestelde visie, maar ook volgens Haans, Robbroekckx, Hoogeduin & van Beem-Kloppers (2010) is dit geen passende term. Ouders blijven altijd betrokken, maar een langdurige plaatsing van hun kind vraagt van hen dat zij hun ouderrol op een andere manier gaan invullen. Het zou goed zijn als ouders ondersteund worden bij de verliesverwerking van hun rol als opvoeder en in het vinden of accepteren van de nieuwe ouderrol (Haans et al, 2010). Het sociale netwerk, de pleegouders, de jeugdbeschermer (als deze aangesteld is), de pleegzorgbegeleider en eventuele andere professionals kunnen hierbij ondersteunen.

Pleegouders zorgen voor gepaste of adequate communicatie, contact met de ouders en contact tussen de ouders en het kind. Ze zoeken naar creatieve en passende vormen en hulpmiddelen om dit contact vorm te geven. Ouders worden zoveel als mogelijk betrokken bij beslissingen, geïnformeerd over gebeurtenissen rondom het kind en er is zoveel mogelijk onderling contact, tenzij er zwaarwegende redenen zijn vanuit het kind om dit niet te doen. Het onderling contact kan persoonlijk zijn, maar kan ook via telefoon, mail, foto's, filmpjes enz. 'Contact' kan dus in de brede zin van het woord worden opgevat. De wijze van contact moet vooral goed passen bij het kind, de pleegouders en de ouders. Pleegouders mogen het best lastig vinden om een goede omgang met ouders te realiseren. Zij moeten hierbij worden ondersteund. Het sociale netwerk van het pleeggezin en de pleegzorgbegeleider kan daarbij een rol spelen. Voorafgaand aan de pleegzorgplaatsing is er specifieke aandacht voor wat de plaatsing van dit kind betekent voor de eigen kinderen van de pleegouders.

Het netwerkteam en vertrouwenspersoon voor het kind

Portengen (2012) stelt dat een zorgteam of actieteam een belangrijk middel kan zijn om de samenwerking tussen ouders en pleegouders te faciliteren. Vanuit deze visie stellen wij dat een (informeel) netwerkteam voorlopig de beste benaming is om de groep mensen die belangrijk zijn voor het kind, te duiden. Uitgangspunt is dat het netwerkteam zich formeert rondom het kind; de ouders, pleegouders en andere mensen die belangrijk zijn voor het kind, of ondersteuning willen bieden. Deze ondersteuning kan op allerlei manieren geboden worden, bijvoorbeeld bij het versterken van de eigen kracht en regie van het kind, de ouders en de pleegouders. Uitgangspunt is ook dat het formeren van dit team plaatsvindt aan het begin van de plaatsing (bij voorkeur tijdens de matching en voorbereiding). We benadrukken hier nogmaals dat het voor het creëren van een gezamenlijke wereld voor het kind noodzakelijk is dat betrokkenen uit de verschillende sociale netwerken contact onderhouden en samenwerken. Zo snel mogelijk moet er bijzondere aandacht uitgaan naar het vinden van een vertrouwenspersoon voor het kind. Het kind kan ook aanwezig zijn bij het netwerkteam. Wanneer het kind niet aanwezig kan of wil zijn, is het van belang dat zijn of haar inbreng meegenomen wordt door de vertrouwenspersoon uit het netwerk van het kind.

Er wordt op basis van gelijkwaardigheid en respect samengewerkt en belangrijke beslissingen worden genomen in het netwerkteam. Het kan een risico zijn om het netwerkteam alleen in te zetten bij de officiële momenten in de hulpverlening, zoals bij de start en bij de evaluatie. Uitgangspunt is dat het netwerkteam ook bij elkaar komt zonder professionals ('We komen bij elkaar, we drinken een kop koffie en we hebben het erover').

Het netwerkteam is een gedeelde verantwoordelijkheid. De pleegzorgbegeleider is hierin meerzijdig partijdig met de focus op het belang van het kind. Het betreft een duurzame samenwerking waarbij de verantwoordelijkheid en regie zo dicht mogelijk bij het kind en de belangrijke personen rondom het kind wordt gelaten. Hoe krachtiger de gezamenlijke wereld van het kind met elkaar is, des te meer het gehele systeem zelf kan oppakken zonder begeleiding van professionals (Breg et al, 2016). Het netwerkteam waakt samen over de veiligheid en ontwikkeling van het kind. De jeugdbeschermer heeft hierin, ten opzichte van de andere professionals, een specifieke (in de wetgeving beschreven) verantwoordelijkheid. Het netwerkteam schakelt wanneer nodig aanvullende hulp in, dat kan professionele hulpverlening zijn of aanvullende ondersteuning vanuit de netwerken.

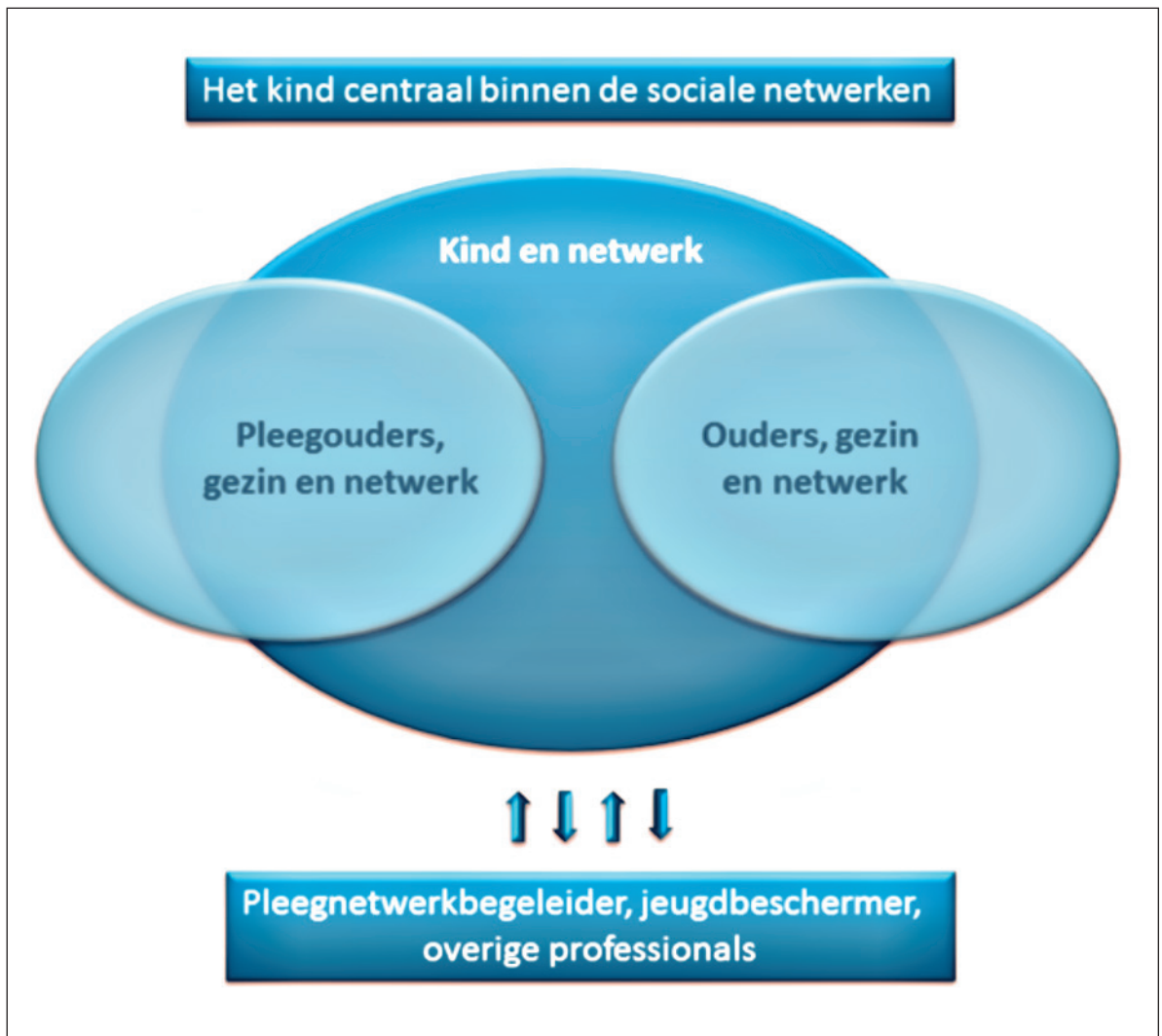
Pleegnetwerkbegeleider

De invulling van de functie van de pleegzorgbegeleider zoals we dit tot nu toe kennen zal vanuit deze visie veel meer verschuiven van pleeggezinbegeleider naar pleegnetwerkbegeleider. De belangrijkste taak van de pleegnetwerkbegeleider is om de gezamenlijke wereld van het kind krachtig en stabiel te houden.

Voor jeugdhulporganisaties die pleegzorg bieden betekent dit dat ze werken met Sociale Netwerk Strategieën en dat ze de hulpmiddelen en tools tot hun beschikking hebben om door het netwerkteam en de betrokken professionals te kunnen worden ingezet.

Pleegnetwerkbegeleider, jeugdbeschermer en andere betrokken professionals zijn zich ervan bewust dat hun onderlinge samenwerking een voorbeeldfunctie heeft voor de samenwerking tussen ouders en pleegouders.

Onderstaand beeld is ondersteunend aan de beschreven visie die het kind centraal zet binnen de sociale netwerken.

LITERATUUR

- Breg, A.C., Baat, M.M.J. de, Lange, M. de, Albrecht, G. & Daamen, W. (2016).
Pleegzorg begeleiden is een vak! Een methodiekhandleiding voor professionals werkzaam binnen de pleegzorg. Duivendrecht:
PI Research & Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Haans, G., Robbroekckx, L., Hoogeduin, J. & Beem-Kloppers, A. van (2010).
Ouderbegeleiding bij roldifferentiatie. Amsterdam: SWP.
- Portengen, R. (2012). Samenwerken in een actieteam.
Geraadpleegd op 30 september 2016, van
<http://sonestra.nl/samenwerken-in-een-actieteam>

COLOFON

Samen de schouders eronder

Visie op netwerkgericht werken in de pleegzorg.

Auteurs:

Roelofs, D.H.J., Lieben, E. & Swart, J.J.W. de (2016).

Plaats:

Zwolle: Hogeschool Windesheim.

Projectleiding:

T.A.M. Graas, lector Jeugd.

Kenniscentrum Gezondheid en Welzijn
Stichting Kinderpostzegels

Pleegouders, biologische ouders en -grootouders, pleegzorgbegeleiders, overheid en tal van instellingen, en dan natuurlijk het pleegkind: pleegzorg is een uiterst gecompliceerd systeem, waarbij emotie, loyaliteit, deskundigheid, inzetbaarheid, beschikbaarheid en goede wil strijden om belang. Bovendien is dit systeem voortdurend in beweging.

Een groot te kort aan pleeggezinnen is niet het enige probleem van Pleegzorg Nederland. Van alle plaatsingen wordt ook nog eens zo'n 30% - 50% voortijdig beëindigd met alle gevolgen van dien.

Goede afspraken, zeggenschap van het pleegkind en een gelijkwaardige samenwerking tussen biologisch gezin, pleeggezin en beide sociale netwerken kan het aantal van deze breakdowns verminderen. Hoe kunnen we dit ondersteunen?

Reden voor het Lectoraat Jeugd om samen met Trias het project '*Samen de schouders eronder*' op te zetten. Het is gefinancierd door Stichting Kinderpostzegels.

Binnen het onderzoeksproject '*Samen de schouders eronder*' is er gewerkt aan een visie op de inzet van sociale netwerken in de pleegzorg.

Een heldere visie is een belangrijke basis om netwerkgericht te werken.

In de rapportage Sociale Netwerk Strategieën wordt een beschrijving gegeven van de sociale netwerk strategieën (SNS) die in de pleegzorg worden gebruikt. Een aantal van deze SNS komt terug in een toolkit, waarin er naast een korte beschrijving van de SNS in een toolkit vooral het instrument zelf in beeld wordt gebracht.

Tevens is er een handreiking geschreven hoe de uitgangspunten van het krachtgericht en netwerkgericht werken ingezet kunnen worden in de dagelijkse (pleegzorg)praktijk.

Voor de beschikbare tools en hulpmiddelen wordt een toolkit aangeleverd, welke gezien kan worden als een handzame bijlage bij zowel de rapportage SNS als de handreiking. Zo kunnen alle belangrijke betrokkenen rondom de pleegzorgplaatsing op eenvoudige wijze de beschikbare middelen gebruiken en inzetten.

D.H.J. Roelofs, docent SPH Hogeschool Windesheim

E. Lieben, matcher pleegzorg Trias

T.A.M. Graas, lector jeugd Hogeschool Windesheim